

Toekomstvisie Oelemars-Zandbergen

De natuurwaarden in het gebied Oelemars-Zandbergen zijn van een hoge kwaliteit. Door tientallen jaren onderzoek door de Vogelwerkgroep IVN-Losser zijn er enorme aantallen gegevens verzameld over het voorkomen van vogels, dagvlinders en libellen in dit gebied. Deze gegevens zijn verzameld in jaarverslagen, onderzoeksrapporten en ook digitaal op de websites van trektellen.nl en waarneming.nl. Vooral op het gebied van vogelonderzoek is veel informatie beschikbaar.

Om de ornithologische waarde van alleen al de Oelemars te illustreren zijn hier enkele gegevens. Van de 251 in de Gemeente Losser ooit geregistreerde vogelsoorten zijn er 231 op de Oelemars aangetroffen. Jaarlijks worden hier tussen de 170 en 180 vogelsoorten waargenomen. Op Twentse schaal is de Oelemars op de Engbertsdijksvenen na het beste vogelgebied in deze regio. In het gebied broeden bovendien 80 vogelsoorten, waarvan er 15 op de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten staan. Er zijn heel wat Twentse natuurreservaten die dergelijke aantallen bij lange na niet halen.

Het gebied heeft daarbij de potentie om zich door gerichte maatregelen tot een ongekend goed gekwalificeerd natuurgebied te ontwikkelen. Daartoe dienen de natuurwaarden nog verder versterkt te worden.

Door een zorgvuldige zonering is het bovendien mogelijk het gebied met de voornoemde buitengewone natuurwaarden zodanig te ontsluiten dat de natuur zich verder kan ontwikkelen en dat toch extensieve recreatie mogelijk is. De economische waarde van dit gebied kan dus tevens ontwikkeld worden. De mogelijkheden voor intensieve recreatie passen niet binnen onze visie, omdat dergelijke voorzieningen een einde zullen maken aan de huidige waarde van het gebied.

Bij de ontwikkeling van onze visie zoeken we aansluiting bij de hoofddoelstelling van de Gemeente Losser nl. het inzetten op de verdere ontwikkeling van natuur en de op de natuur gerichte recreatie en toerisme.

Ontwikkeling natuur

1. Verontdiepen Oelemars

In het beleidskader bouwgrondstoffen van de Provincie Overijssel wordt gepleit voor een verschuiving naar de multifunctionaliteit van ontgrondingen. De Oelemars is een zandafgraving bij Losser met potenties voor de verhoging van de natuur- en landschapswaarden en (extensief) recreatief medegebruik tijdens de uitvoering van de ontgrondingen. De Vogelwerkgroep Losser heeft al eerder initiatieven ondernomen om de natuurwaarden van de Oelemars te verbeteren. In het kader van de versnelling uitvoering reconstructie zijn zij ondersteund door Natuur en Milieu Overijssel om de ideeën die binnen deze groep leven uit te werken tot een concreet project. Hiervoor heeft Natuur en Milieu Overijssel gesprekken gevoerd met belanghebbenden en een brainstormbijeenkomst belegd.

Om de mogelijkheden voor natuurontwikkeling en recreatieve ontwikkeling van de Oelemars te onderzoeken zijn gesprekken gevoerd met belanghebbenden en zijn deze uitgenodigd voor een brainstormbijeenkomst op 13 december 2005, waarin de mogelijkheden zijn geïnventariseerd en een SWOT-analyse voor de ontwikkelingen rond de Oelemars is opgesteld. Uit deze brainstormbijeenkomst bleek dat er twee verschillende projecten in gang gezet zouden moeten worden.

1. Natuurontwikkeling. Er zijn mogelijkheden om met het storten van leem langs de randen van de plas, de Oelemars aantrekkelijker te maken voor vogels. De exploitant kan zelf de leem aanleveren, op voorwaarde dat er geen eisen worden gesteld aan de hoeveelheid per tijdseenheid en het geen nadelige gevolgen heeft voor de vergunning.

2. Recreatieve ontwikkeling. Hiervoor zou een visie op de recreatieve ontwikkeling van het gebied opgesteld moeten worden, waarin de Oelemars een rol krijgt als voorziening voor extensieve recreatie. Deze visie moet dan worden opgenomen in het Landschapsontwikkelingsplan. Een goede trekker hiervoor zou de uitwerkingscommissie Losser kunnen zijn.

Het deelplan Natuurontwikkeling is meer een 'schop-in-de-grond'project, dat op vrij korte termijn gerealiseerd kan worden. Enige tijdbepurende factor is de vergunningsprocedure, waarbij de Provincie zelf de vergunningverlener is. Hoe lang het duurt tot de gehele oeverstrook is aangelegd, is niet van tevoren te zeggen, omdat dit afhankelijk is van in de omgeving van de Oelemars vrijkomende leem bij infrastructurele projecten.

Het deelplan Visievorming recreatie moet meegenomen worden in bestaande structuren en hoe snel dit kan starten is afhankelijk van de prioriteit die de uitwerkingscommissie hieraan wil geven. De voorbereidingen zijn in 2006 gestart en inmiddels ligt de Toekomstvisie Oelemars-Zandbergen bij de

gemeenteraad. In deze toekomstvisie zitten vele onderdelen die overeenkomen met onze toekomstvisie.

Eindsituatie is een oeverstrook langs de gehele oostkant van de plas, waarlangs met behulp van leem een voor vogels aantrekkelijke oever is aangelegd. De diepte van deze oeverzone varieert tussen +0,15 meter en -1,50 meter, zodat voor verschillende vogelsoorten voldoende voedsel te vinden is. Er is overleg gevoerd tussen Temmink als zandwinner, vogelwerkgroep Losser, Provinciale vergunningverlener en Natuur en Milieu Overijssel om de precieze indeling vast te stellen en de voorwaarden van de verschillende partners op een lijn te krijgen.

De volgende activiteiten komen in de uitvoeringsfase aan de orde:

Maken van een inrichtingsplan voor de noordoostelijke oever van de Oelemars en deze als wijziging op het inrichtingsplan indienen bij GS met als doel een ontheffing op de ontgrondingvergunning voor het storten van leem;

PR activiteiten om de bevolking van Losser op de hoogte te brengen van de veranderingen

Aanleggen van een leemdepot op het terrein van de zandafgraving;

Start van het storten van leem in porties, die telkens voor het storten gecontroleerd worden.

Afwerken van gestorte leem tot de geplande oeverzones.

Leem wordt gestort door Temmink. Onder controle van Temmink kan door andere grondbedrijven leem aangevoerd worden naar het depot. Hiervoor wordt leem gebruikt die over is bij infrastructurele projecten en die voorzien is van een schone-grond-verklaring. De leemtransporten zullen nauwelijks tot een verhoogd verkeersaanbod leiden, omdat de transporten gecombineerd worden met de zandafvoer. De vrachtwagens gaan dan vol met keileem naar de zandafgraving en gaan met zand weer terug, dit i.v.m. een efficiënte bedrijfsvoering door Texploza. Al jaren lang ligt er bv. een depot met keileem (met schone grond verklaring) van 40.000 m³ op de Duivelshof klaar om gestort te worden.

Het beheer van de aangelegde oeverzones zal – na oplevering door de exploitant - worden gecoördineerd door de gemeente Losser, daarbij ondersteund door vrijwilligers van de vogelwerkgroep.

Invloed natuur: een geweldige toename van water- en moerasvogels, steltlopers, meeuwen en sterns.

2. Aanleg moerasgebied

Aan de westzijde van de oeverzwaluwwal kan een moerasgebied aangelegd worden m.b.v. lisdodde en waterplanten die vrijkomen bij opschoonwerkzaamheden in bestaande vijvers in de Gemeente Losser. Deze kunnen aansluitend aan de wal op de ondiepe rand gesitueerd worden. De ontwikkeling van dit moerasgebied dient opgenomen te worden in een herziening van het Inrichtingsplan Oelemars. Invloed natuur: toename moerasvogels (Meerkoet, Waterhoen, Waterral, Porseleinhoen), amfibieën en libellen.

3. Beplanting oevers

Bij het aanplanten van nieuwe begroeiing op vrijgekomen oevers deze niet lineair aan te leggen, maar gelobd, zodat er luwte- en zonneplekjes ontstaan.

Invloed natuur: toename insecten (libellen, bijen, vlinders, zweefvliegen).

4. Open karakter

Op de nieuwe oever langs de Ravenhorsterweg ter hoogte van de uitkijktoren zal de begroeiing laag moeten zijn, zodat het zicht op het water behouden blijft. Het open karakter van de Oelemars moet gewaarborgd blijven om de vogels aan te trekken.

Invloed natuur: geen, maar watervogels zijn vanaf de weg te zien.

5. Waterstand

De waterstand is momenteel goed. Enige variatie in de stand is niet mogelijk. D.m.v. de bestaande stuw zou de waterstand 's winters wat hoger moeten zijn dan in de zomer, om de begroeiing op de slikvelden in toom te houden. Deze waterstanden moeten wel binnen de afgesproken grenzen liggen.

Invloed natuur: door de laagblijvende begroeiing op de slikvelden blijven de aantrekkende waarden voor steltlopers gewaarborgd. De slikranden bij laag water bieden foerageermogelijkheden voor o.a. steltlopers. Er ligt momenteel een aanvraag bij het Waterschap om met deze waterstanden binnen 10 cm speling te mogen variëren.

6. Aanleg rietvelden

In de hoek van de oever ter hoogte van de kruising Grensweg/Ravenhorsterweg zou riet aangeplant kunnen worden, om de inloop tegen te gaan en afkalving van de oever te voorkomen. Ook voor de vlonder is verdere ontwikkeling van riet nodig om het illegale vissen tegen te gaan.

Invloed natuur: toename aantal rietvogels (Kleine Karekiet, Bosrietzanger, Rietgors, Baardmannetje, Buidelmees, Waterral, Roerdomp).

7. Oeverafwerking

Bij de verdere uitbreiding van de zandwinning zou het profiel van de oevers kunnen worden aangelegd met een wat bredere ondiepe laag langs de oever en minder steile glooiingen. Deze wijziging moet dan opgenomen worden in het herziene Inrichtingsplan Oelemars.

Invloed natuur: meer water- en oeverplanten, toename libelles, vestigingsmogelijkheden voor eenden, Waterhoen, Meerkoet en futen, meer foeragemogelijkheden steltlopers.

8. Akkerrandbeheer

Overleg met grondeigenaren van landbouwpercelen om op vrijwillige basis gesubsidieerd akkerrandbeheer toe te passen, gesubsidieerde drinkpoelen aan te leggen en relatienota beheer toe te passen om hooilandjes te creëren. Afwisseling in landbouwgewassen (bv. rogge) is een wens.

Invloed natuur: toename Veldleeuwerik, Kneu, Patrijs, Fazant, Kwartel, Graspieper, Gele Kwikstaart, Geelgors, toename plantensoorten en amfibieën.

9. Zandverstuivingen Zandbergen

De zandverstuivingen in de Zandbergen zijn in de loop der jaren begroeid geraakt en zijn nog maar een zwakke afspiegeling van de oorspronkelijke situatie. Het vrijstellen van de zeldzame Jeneverbes verdient hierbij de hoogste prioriteit. Met alle betrokken instanties zou er overleg moeten komen om de zandverstuivingen op kleine schaal te vergroten.

Het foielelijke hek in de Zandbergen zou verwijderd moeten worden. De toegangsmogelijkheden tot het gebied voor illegale crossers zijn dan wat groter, maar op kritieke plaatsen kan beplanting met Braam en Sleedoorn dit probleem tegengaan. Ook zou door duidelijke informatiepanelen de aandacht kunnen worden gevestigd op de waarde van dit natuurgebied.

Invloed natuur: behoud van de Jeneverbessen.

Ontwikkeling natuurlijke recreatie ter versterking van de economische ontwikkeling

1. Fiets- en wandelroutes

Bestaande faciliteiten in de vorm van een observatiehut, een vlonder en een uitzichttoren volledig benutten door ze op te nemen in nieuwe wandel- en fietsroutes.

Wandelroutes

Wandelroute Kraesgenberg-struinp pad-Zandbergen-Oelemars –observatiehut-Beerninksweg-Drielandweg-klootschietbaan-Zandbergen-Schokland-Dinkeldal-Kraesgenberg (9 km)

Wandelroute uitzichttoren-Aarnink- Bardel-observatiehut-uitzichttoren (4 km)

Wandelroute uitzichttoren-observatiehut-Beerninksweg-Drielandweg-klootschietbaan-uitzichttoren. (4 km)

Lossers Ommetje. Een nieuw te ontwikkelen pad, waarbij de start in de kern van Losser ligt en dat via een nog te verwerven pad over een nieuwe voetgangersbrug over de Dinkel rechtstreeks naar de Zandbergen voert en via bestaande paden (Schoklandpad, Welppad) weer terugvoert.

De wandelroutes krijgen bij het beginpunt een wegwijzer of infopaneel en worden verder met gekleurde paaltjes gemarkeerd. Onderweg kunnen kleine infopanelen de wandelaar opmerkzaam maken op natuur- en cultuurwaarden (o.a. ijstijdrelicten, archeologische vindplaatsen, bijzondere boomsoorten, planten, vogels).

Fietsroute

Er is al een vogelontdekkingsroute door de Vogelwerkgroep ontwikkeld. De route, die in alle jaargetijden gefietst kan worden is ongeveer 50 km lang: Steenfabriek-Duivelshof, Boerskotten-Lutterzand-Beuninger Achterveld-Oelemars-Steenfabriek. De beschrijving van deze route met teksten over de te verwachten vogels zijn in een foldertje met kaart en routebeschrijving opgenomen. Deze folders liggen bij de VVV en bij de campings en zullen ongetwijfeld een breed publiek aanspreken.

2. Stiltegebied

Dwars door het gebied voert de Ravenhorsterweg. Dit is een asfaltweg die voor doorgaand verkeer niet strikt noodzakelijk is, omdat via de Drielandweg er een goede verbinding met de dorpskern in Losser is. Wij pleiten dan ook voor een afsluiting van deze weg voor gemotoriseerd verkeer d.m.v. bebording met bestemmingsverkeer toegestaan. De agrariërs kunnen dan ongehinderd hun percelen bereiken, maar het overige verkeer kan dan geweerd worden. Tijdens de LAGA bestond deze situatie tijdelijk en dat gaf toen goede resultaten. De afsluitingen zouden dan aan de westelijke zijde net voorbij de parkeerplaats met keermogelijkheid via de parkeerplaats bij de uitzichttoren aan de Ravenhorsterweg moeten komen en aan de andere zijde bij de Grensweg net voorbij de parkeermogelijkheid bij de trimbaan. Hier zal dan nog een keerpunt moeten worden gemaakt. Het verkeer dient tijdig via borden te worden geïnformeerd over de afsluitingen (bv. Alleen bestemmingsverkeer, maar P-plaats uitzichttoren bereikbaar). Overwogen kan worden om het asfalt van de afgesloten wegen te versmallen tot fietspaden, om het visuele effect van de afsluitingen te versterken.

Door van dit gebied een stiltegebied te maken wordt het nog aantrekkelijker voor wandelaars en fietsers, die ongehinderd door gemotoriseerd verkeer van de natuur kunnen genieten.

3. Toegankelijkheid van het gebied

Om als recreant van het natuurgebied Oelemars-Zandbergen deze natuur optimaal te kunnen bewonderen zijn er voldoende mogelijkheden via bestaande paden, wegen en voorzieningen.

Vanaf een hoogte van 25 m is het gehele gebied in vogelvlucht te bekijken vanaf de uitzichttoren in de Zandbergen.

Vanaf de vlonder is er een goed uitzicht over de waterpartijen van de Oelemars.

Vanuit de observatiehut aan de Grensweg zijn de plaatselijke vogels uitstekend te observeren. Van hieruit kan o.a. regelmatig de IJsvogel van dichtbij worden waargenomen, als deze op de takjes voor de hut plaatsneemt om stekelbaarsjes te vangen.

Bij de grondeigenaren in de Zandbergen kan worden aangegeven dat er wellicht fiscaal voordeel valt te behalen bij openstelling van hun bosgebieden via de bestaande paden. Vele paden zijn nu officieel niet toegankelijk, hetgeen wordt aangegeven met de bekende blauwe bordjes met verboden toegang. Momenteel is alleen het gemeentelijke deel van de Zandbergen toegankelijk. Uitbreiding van de toegankelijkheid verruimt in aanzienlijke mate de wandelmogelijkheden.

Het gebied dat ligt tussen de eigenlijke zandafgraving en de Beerninksweg, besloten door Grensweg en Drielandweg moet worden uitgesloten van alle vormen van recreatie, teneinde verstoringeffecten te voorkomen. Dus hier ook geen fiets-en wandelpaden, want daarvoor is de Beerninksweg al toereikend.

4. Ruiterspaden

Er bestaat momenteel een aanzienlijke mate van ruiterverkeer in het gebied Oelemars-Zandbergen. De ruiters maken daarbij bij gebrek aan ruiterspaden gebruik van de bermen van de toegangswegen, die daarbij schade aan de beplanting oplopen. Een uitgekiende route voor ruiters zou deze scheiden van het overige verkeer, hetgeen voor beide partijen voordelen zou opleveren.

5. De Welp

Vanuit de dorpskern van Losser voert de route naar de Oelemars-Zandbergen via de Ravenhorsterweg langs De Welp. In dit weidegebied ligt een terreinzinking (eigendom van SBB) die van oudsher permanent onder water stond. Tegenwoordig staat deze kuil in het terrein grotendeels door toedoen van ontwateringsloten droog. In overleg met SBB, overige grondeigenaren en Waterschap kan worden bekeken in hoeverre deze ontwatering stopgezet kan worden d.m.v. omkering van de uitlaatkleppen in de afwateringsloten. De plas-drassituatie wordt dan na de voorjaarsoverstromingen van de Dinkel langer vastgehouden. Aan broedvogels is dan de terugkeer van de Tureluur te verwachten en kunnen Slobeenden en Zomertalingen er een territorium vinden. De Ooievaars die in de buurt aan de Schoklandweg broeden, vinden er dan een groter voedselaanbod. Daarnaast wordt het landschappelijk effect aanzienlijk versterkt en biedt het terrein een aanblik zoals die ook te vinden is in de uiterwaarden van de Grote Rivieren. Als dan ook nog nieuwe wandelroutes en het Lossers Ommetje in de route worden opgenomen kunnen vele wandelaars en fietsers van dit prachtige Dinkellandschap genieten.

6. Verblijfsmogelijkheden

In het kader van extensieve recreatie passen uitstekend kleinschalige boerencampings. Er is er al een in dit gebied aan de Beerninksweg. Hier kan gekeken worden naar een verantwoorde uitbreiding van

het aantal toegestane kampeerplaatsen. Ook het ontwikkelen van zgn. Boerenkamers op boerderijen past in dit beeld, evenals de verkoop vanuit de boerderij van ambachtelijke producten.

7. Intensieve recreatie

Alle vormen van intensieve recreatie moeten uit het eerder omschreven gebied geweerd worden. Dus geen camping in dit gebied, want campinggasten zullen bij mooi weer op het water van de Oelemars afkomen, daarbij alle verboden negerend. Ook waterrecreatie moet te allen tijde worden voorkomen. Het water van de Oelemars is nl. 20 m diep, kent omhoog gestuwd ijskoud kwelwater en ondermijnende oevers met hier en daar drijfzand. Het verdrinkingsgevaar en instortende oevers zijn levensbedreigend aanwezig. De toegang binnen het hek van de Oelemars (behoudens voor enkele vergunninghouders) is dan ook voor iedereen verboden. Ook als in de toekomst (minimaal pas over 10 jaar) de zandafgraving door Texploza wordt overgedragen aan de Gemeente Losser dient hier geen intensieve recreatie te worden toegelaten, teneinde de waarde van het gebied te behouden. Voor surfers, waterjets, waterskiërs, zeilers, roeiers en zwemmers is er voldoende mogelijkheid om op korte afstand van Losser te recreëren, bv. Op de Dreiländersee, het Hulsbeek en het Rutbeek.

Een waardevol natuurgebied zo dicht bij de dorpskern van Losser dient niet opgeofferd te worden aan voornoemde vormen van recreatie. Tegen de in het Ontwerp uitwerkingsplan genoemde intensieve recreatie pal naast de zandafgraving heeft de Vogelwerkgroep dan ook bij de Provincie Overijssel bezwaar aangetekend.

8. Sportvisserij

Hooguit zou na afronding van het project het onder toezicht van een erkende visvereniging staande vissen vanaf de Drielandweg, zoals omschreven in het Inrichtingsplan, kunnen worden toegestaan. Daarbij dient uitdrukkelijk een zone voor deze groep recreanten te worden afgebakend om het teloor gaan van dit natuurgebied te voorkomen. Daartoe zou door de Gemeente Losser met deze vereniging een convenant kunnen worden afgesloten, waarbij de vergunning tot sportvissen onder strikte voorwaarden wordt geregeld. In deze voorwaarden dient dan te worden opgenomen dat er frequent toezicht zal worden gehouden op de vergunning, het achterlaten van afval en betreding buiten de zonering van het terrein. Bij niet naleving dient het convenant te worden opgezegd. Momenteel trekt de zandafgraving al vele illegale visstropers en zelfs vanuit het buitenland worden al verkenningen door visstropers uitgevoerd om te testen hoe het toezicht door politie en jachtopzieners is. Als hier niet duidelijk paal en perk aan wordt gesteld, gaat het terrein voor natuurrecreatie verloren en zal er door de permanente verstoringfactoren de ornithologische waarde van het gebied zienderogen afnemen.

9. Agrariërs

Hoewel de meeste van onze plannen betrekking hebben op het terrein van de Oelemars en dus onder Texploza en de gemeente Losser vallen, zijn er enkele die raakvlakken hebben met gebieden die eigendom zijn van omwonende agrariërs. Uit eerdere gesprekken met de agrariërs is gebleken dat er een gemeenschappelijk belang is, nl. waarborgen van de rust in het gebied en het voorkomen van intensieve recreatievormen, die de waarde van het gebied zouden kunnen aantasten. Daarnaast zijn er plannen, o.a. bij De Welp die invloed kunnen hebben op de waterhuishouding van aangrenzende percelen. Hierbij proberen we zo goed mogelijk, nadat we eerst met de eigenlijke grondeigenaar hebben overlegd om te kijken naar de haalbaarheid van de plannen en om goedkeuring te verkrijgen, daarna direct in contact te komen met de grondeigenaren van de aanliggende percelen, voordat er ook maar enige actie gaat plaatsvinden. Plannen gaan pas verder als betrokkenen daarmee akkoord gaan of dat er zodanig maatregelen zijn genomen ter compensatie dat toestemming verkregen is.

Als het gaat om een natuurvriendelijkere manier van bedrijfsvoering is het duidelijk dat er sprake moet zijn van een win-winsituatie, waarbij zowel de agrariër als de natuur voordeel behalen. Bv. bij subsidieverwerving voor een natuurvriendelijk beheer.

Samenvattend komt het erop neer, dat onze projecten die raakvlakken hebben met de agrarische omgeving alleen in goed overleg van de grond kunnen komen.

Tot slot

Bureau Bijkerk heeft in 2006-2007 een toekomstvisie opgesteld voor het gebied Oelemars-Zandbergen. Op 3 december 2007 heeft de VWG in een voorlichtingsavond met de gemeenteraad verder van gedachten gewisseld over deze visie. Aangezien er tussen de opgestelde Toekomstvisie van Bureau Bijkerk en die van de VWG geen wezenlijk grote verschillen zitten is er wat ons betreft geen bezwaar om tot directe uitvoering van die plannen over te gaan, waar al consensus bestaat en die qua effectiviteit hoog scoren, zoals bv. het verontdiepingsplan Oelemars.

Inmiddels zijn we zelf al met het via de VVV uitbrengen van een fietsroute begonnen met de versterking van de economische component. Aan een tweede grensoverschrijdende route wordt gewerkt.

Hopelijk komen er binnenkort vanuit de gemeenteraad concrete voorstellen om met de Oelemars-Zandbergen aan de slag te gaan. Het gebied moet dan wel losgekoppeld worden van het Lutterzand. De problematiek van het Lutterzand mag niet de molensteen worden voor de Oelemars-Zandbergen. Voor dit laatste gebied staan eigenlijk alle seinen op groen en hoeft er alleen maar een aanzet gegeven te worden, waarbij de VWG IVN-Losser graag met raad en daad wil meehelpen